

«Глас Црногорца» службени орган Краљевине Црне Горе, налази у Београду, излази по потреби. — Преплата, на шест месеци, износи три франка за француску, шест франка за друге земље. — Адреса на све што се тиче листа: Journal officiel du Monténégro, Neuilly-sur-Seine, rue Ancelle (France).

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

LA VOIX DU

MONTÉNÉGRIN

Journal officiel du Royaume de Monténégro

paraissant actuellement à Neuilly-sur-Seine (France).

НЕЈИ код Париза, 17. марта 1918.

NEUILLY-sur-SEINE, le 30 Mars 1918

La Voix du Monténégro (Glasce Tsernogoritsa) paraît suivant les exigences du service. — On s'abonne au bureau du Journal officiel du Monténégro, à Neuilly-sur-Seine, rue Ancelle (France).

Prix de l'abonnement pour six mois: Pour la France: 3 fr. Pour l'Etranger: 6 fr.

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВИЈЕСТИ

— Поводом смрти Његова Кр. Височанства Њазза Мирка наређена је дворска жалост за три мјесеца, а државна за шест недеља.

— За покој душе Његова Кр. Височанства Њазза Мирка, у уторак 6. марта, одслужен је помен у руској цркви у По-у. Црква је била пуна побожних свијета. Присуствовао су и представници мјесних француских власти. Високопреласни г. Понов, руски протојереј, изговорио је кратку бесједу.

— Г. Нико Хајдуковић, Министар Унутрашњих Послова, заступник Министра Војног, вратио се 3. (16.) ов. мј. из Лондона.

— Г. Нико Хајдуковић, Министар Унутрашњих Послова, заступник Министра Војног, приликом свог бављења у Лондону, присуствовао је 7. марта сједници Енглеског Парламента у почасној галерији, у часу када је Енглески Министар г. Бонар Ло држао говор о ратним операцијама на свијема фронтима и разлагао потребу за одобрењу овогодишњег ратног буџета. Истог дана, у 8 сати у вече, једна група парламентарних посланика приредила је, у част г. Министра, вечеру у згради енглеског парламента, на коју су били позвани: г. Хевинс, Министар Колонија, раније директор школе за социалну економију, бивши финансијски сајетник Чембрленов, и десетак чланова данашњег парламента енглеског.

У ОДСУДНОМ ЧАСУ

КОНАЧНА РИЈЕЧ САВЕЗНИКА

За протеклу зиму, историја овога рата имаће да забиљежи, као два главна догађаја: државно-социјалну кризу на Истоку, а дипломатску кампању између Савезних и Централних сила на Западу.

Огромна криза на Истоку још траје. Она је данас изван домаћаша нашег видокруга, те нико није у стању, ни приближно, прорећи чиме све може уродити тај у историји свијета јединствен преврат који је снашао Русију.

На Западу, пак, дипломатска акција ових дана је коначно обустављена. Пошто се неколико пута поручивало и одговарало између обје зарађене стране, и пошто се није могло доћи ни до какве погодбе, то су се представници свих Савезних сила недавно састали у Лондону, и о своме вијећању објавили декларацију, као своју потоњу ријеч. Кратак смисао декларације, коју ниже саопштавамо, ово је: са Централним силама које су се онако лукаво и силејски показале према обезоружаној Русији, апсолутно је немогуће мирним путем нагодити се, те стога државе остављају војсци да она разрачуна оруђем у најстрашнијој битки. «Биће боља која не потоне».

То крваво рјешавање почело је првога дана прољећа, 21. марта у

зору. Нијемци су бјесомучно напали најрије енглески фронт у Пикардији, на дужини од 80 километара, и ево је шести дан откоко траје битка, једна од оних најкрвавијих битка у историји човјечанства, које су судбину свијета кренуле новим правцем.

Да ли ће убрзо изгинути посљедњи, одсудни час овога рата? пита се цијело човјечанство, умирући погледе на питоме брежуљке Пикардије, и осјећајући да су на коцки стављена читава будућа стогодишња цијела кугла, и да су на тој коцки само два знака: свето и право или груба сила.

Док ово пишемо, грозна битка је у највећем жеку; пламен свакога сата обухвата све дужи фронт. Енглеска војска, у чврстом загрљају са француском и америчком, дочекује офанзиву коју води ратни демон Ђермански, Лудендорф, под чијом командом Рупрехт лудо гони своје Баварце да нагрну на своју сигурну смрт. Лондонски листови јављају да је за црва четири дана изгинуло не мање од 150.000 Нијемаца, а можда и 200.000!

Пад Паризом кружили су безбројни аероплани и бацали бомбе на цркве, школе, болнице, музичке установе по улицама. Министарство негира да је то бомбардовање, тврди да је величанствено и — побиљу Савезника, али је још раје постоје постригле, нити ће постати, намеру крвожеднога бијеса инвазије, јер сваки зна да Ђерманско чудовиште из далеке шуме прети свој отров, из срдите немоћи, зато што не може да из близа коље зубом. — Држање парискога становништва, тога срца француског, чини част цијелом овом племенитом народу. У друштву овакога народа, лако је дочекивати и са њим подносити и највеће опасности. На таквога једнодушност убијења свих Савезника потекла је и ова Лондонска декларација од 18. марта 1918.

«Савезничке Владе, на своме вијећу у Лондону, пошто су се потпуно сирнуле у војничким питањима која су на дневном реду, сматрају за дужност да упозоре на беспримјерне атентате који су, под називом «Немачкога мира» уперени противу народа Русије, чија је војска спољнословно напустила одбрану своје земље».

Чудном заблудом, најчуднијом у историји свијета, војнички отпор нашега источног Савезника одједанпут је маглакао. Неподјамна простодушност довела је руски дух дотле да се он поуздао у то, да ће Немачка обезоружаној Русији доијети демократски мир без анексије и без глобе. — Она Немачка која од наза четири године води рат противу сваке независности народа и свих права човјечанских.

Посљедње су се убрзо показале. Рок примирја није био ни истекао, а већ немачки генерал-штаб, мада је обећао да ће премјештати своју војску, пренио је војску на западни фронт и тиме погазио зајамну ријеч.

Ствари су дошле дотле да руски представници нијесу смјели ни протестовати. И тако, наметнути немачки мир убрзо се показао као заузеће руске земље, као војничка окупација земаља и градова, као отимачина и уништење свих одбранбених средстава руских, као наметање немачких власти које раскомадаше земљу руску у корист Немачке; Немачка је, у ствари, присвојила неиз-

мјерне земље руске под разним лажним именима, само није изрекла праву ријеч, а то је «присвојење» (анексија).

Браниоци земље, међутим, разбијени су, пошто су својим рукама уништили све изворе за одбрану; они данас увиђају да су руски представници приморани да изјаве да су потписали и оно што нијесу ни прочитали, дакле, и оно чему нијесу ни расулази да ли иде у корист миру или рату, и да ли ће руски национални живот моћи под тим условима уопште и постојати.

Мишљење је Савезника, да још ниједна пара воле народне није био тако потребан као сада. Је ли икакве користи од вјере у ријеч немачку, кад још никад, ни у једном часу историје — на ни онда кад је отета Шлезија и распарчана Пољска — оцајачка политика немачке није била оваква рушница сваког независности, овакав немогући диминал свих ових права која чине достојанство човјека и облагоућеног народа?

Пољска је сјајно знала очувати свој народни дух током најжесточијих преврата у Европи, а данас стоји ево пред четвртом својом поједом, усљед оног убијеног лукавства које најрије обећава ослобођење на посљедице уништава сваку независност.

Оволика похвала за влашћу, која је толико зла починила међу народима на Истоку, упропастила је и Румунију.

Све се то врши под видом лажног мира који, у ствари, ништа друго није но рат. — Рат у којем главну ријеч води небуздана инвазија.

Ми не знамо да ли је претња миру, нити да је она, ми смо себи прихватили да историсмо све дотле док се не утврди не протине са отимачком политиком и док уместо не не дође реална трајна мира на основу права.

Што се тиче тога да ли ће. Правно народа бити довољно угњетавано, наша војска не знала је толико силна да се народи, о чијој ће судбини имати да ријеше потонуће биче, могу слободно поуздају у њу да ће им издати триумф цивилизације.

Велики Новост

У корист интернираних. — Догађамо из По-а да је 19. фебруара у великој дворани Cinema Palace приређена добротворна забава за корист варошке установе за интерниране грађане По-а и у корист црногорских ратних заробљеника. Њено Величанство Краљица Милена благозвољела се примити почасног предједништва у овој свечаној забави, а предједавао је г. А. де Ласанс, предједник општине у По-у.

Концертни дио састојао се из првога чина опере «Лакме», двије кратке позоришне игре, и неколико одабраних музичких пијеса, изведених од одабраних умјетника.

Представи су присуствовале Њ. Кр. Височанства Њаззине Ксенија и Вјера, у пратњи генерал-ађутанта г. Анта Гвозденовића и г. Лекијеа, секретара Његова Величанства Краља Господара.

Јављају нам из Бордо-а, да је 15. марта у опаношњем Théâtre Français, заузимањем нашега тамошњег консула, приређена свечана представа, у корист интернираних Црногораца. Давала се Вердиева опера «Трубадур». Из трећег чина прочитан је на отвореној позорници апел на публику, да се одазове племенитој сврси, ради које је ова представа одржана. Читање апела пропраћено је бурним одобравањем присутне публике. И материјал и морални успјех је велик, а за то се, у првом једу, највише има захвалити заузимљивости нашега консула, г. Дипи-а.

За црногорске студенте у заточењу. — Г. Шарл Меје упутио је Кр. Влади 10.000 франка на добротворне сврхе. Министарски Савет ријешно је да се та свота употреби на помоћ црногорским ђацима који се налазе у заточењу.

Племенитом Американцу нека је и овим путем изречена благодарност на великодушном дару.

Прилог Црвеном Крсту. — Комитет Црногорског Црвеног Крста у Женеви примно је примио франка 25 и 75 сантима, као добровољни прилог од г. Јована М. Денића из Ђут Монтана у Сјев. Америци, на чему му изриче јавну захвалност.

Пакети за интерниране. Француско Војно Министарство објављује ово наређење за пошиљке пакета интерниранима:

«Појединачне пошиљке не смију бити теже од 5 кг.; заједничке пошиљке смију бити и теже. Пошиљке се имају шиљати у кутијама дрвеним или од тврда картона».

Парочито је забрањено слати поштом, врсте хљеба и колача, платно, памук, конач на клупку и размотан, цигаринар, дописнице са сликама, фотографске документе, напидрвца и др. »

Прекид поштанских веза с Русијом и Румунијом. — Управа енглеске поште објављује да је обустављена поштанска веза са Румунијом и са Русијом, осим Финске.

— Управа шведске поште такође објављује да је обустављена веза са Румунијом и са Русијом, осим Финске, и да ће пошиљкама повратити све упућене већ пошиљке, као и оне које одсад буду упућиване за Русију и Румунију, све док буде трајао прекид поштанске везе.

Администрација «Гласа Црногорца» констатује да су сви бројеви нашега листа, упућени нашим претилативцима у Русију, враћени патраг администрацији.

„НАРОД И ОЛИГАРХИЈА“

Под горњим насловом у Женеви је објављена брошура, чији је писац Мил. Стојадновић, инжењер. Ова књижица, пуна дубоких мисли и пламених осјећања човјечности, горки је епитаф над садашњом трагедијом наше мученичке нације. Она је глас громовника одоздо, из народних редова. Она је муња осветништва, који ће, силом новог преуређења наших социјалних и политичких односа, да спрзи све повлашћене произвољаче претјерано великих димензија ерике катастрофе. Кад читате ту књижицу, ускитните праведним гневом противу упропаститеља ерике ерике и домаће слоге, али и напјајте се вјером у једину будућност народа, који вазда високо диже своје чело и не да се подвластити ни од корупције привилегованих лажних демократа унутра, ни од насилја покоритеља споља. Кроз писца поменути књижице, мале опсегом, велике приличношћу, одјекнуо је бод свијех у иностранству и изгнанству напаћених и разочараних Срба и осталих Југословена. Она је одјек и протест њиховог мучеништва и безграничне ерибе.

Право Југословена — вели писац — требале су пријетвенство да прихвати демократије културних народа, јер достојна идентичност у истицању захтјева једних и других. Несрећа је наша хтјела, да баш код ових утицајних фактора југословенско дјело ослобођења буде најмање популарно и да им се учини више империјалистичко по демократе (и. пр. у питању Црне Горе! Пр. критичара). За спровођење националне политике, у којој преовлађује морал и правда, потребни су људи, ослобођени свих партизанских страсти и себичности (и. пр. г. г. из «Црногорског» Одбора за т. зв. народно уједињење! ир. крит.). Партизанство из домовине пресађено је сљепо на страпно земљиште, а корупција и пљачка народног новца отпочеле су пуном паром.

Велика идеја југословенска остала је — још увијек монопол привилеговане класе.

Крфска Декларација појављује се са најјачим итецијом односа круне и народа. Са њом гледају алфу и омегу политичке мудрости и стварају сепаратизам међу Србима и Југословенима, на питањима унутрашњег уређења државе! Почини подјела Срба на присталице и противнике те декларације. Проглоса политичког уједињености Србије и Црне Горе носи карактер обичне дипломатичке бирбе (што и ми неисторично тврдише у овоме листу. Пр. Мр.) и своди се на нубе — личних кохисија оних Црногорцима, који се одрикну од своје крваве. Династије играју подређену улогу у питањима јединства Срба (Крфска Декларација, међутим, ставља на империјалистички начин на прво мјесто питање, која ће династија владаати над уједињеним народом! пр. крит.). У народнама убацили елемент који ствара, а не који руши. Није главно питање једно или друге династије, већ остварење највећег народног идеала. У оскудици идеја и величине духа прибијело се куповини људи, пошто се не увија да само идеје подиже, док новац дејствује деструктивно и ствара највећи раздор између једних и других.

Са ужаком гледамо изобилност привилегованих патриота. Проглоса намет ослобођења налази се данас у рукама спекуланата и партизана, који немају ништа свего. Ипака један херојски народ није имао тако глатке спекуланте као наш несрећни народ. Српска унутрашња трагедија егзистенција је од слободне. Доде српски народ пропада, доде нешто спекулантима ширину у иностранству и плинају у побладу свега — осим политичке части. Рачуна се са евентуалним пераспољомејем народа на дому, и зато се пуне трезори страних банака. Благодарећи моћном оружју царског злата, приступило се корупцији и потопења народа. Поштеди људи, који неће да се кланују привилегованима, остављени су судбини, слави и пропасту. Моћ тога глатког система није само у поци, већ у сили упућености људи на узимање насона и других ујерења, без којих се у иностранству не може (ови су систем били покушани у нас примјеном шифони Одбора «за народно уједињење», т. ј. разједињење, пр. крит.). У овим дивним процеса се море крви и суза невиних српских дјеце, а хиљадама гладних матора вену у паклу несрећног живота. Кад се будемо доцније пребројавали, видјеће се сва трагедија наше несрећне расе. Осјећају према гладним савијем су обаврали. Поред пропаста народа у ролству, не мање је тежак положај Срба у иностранству.

Савезници су — закривава писан — имали раније о нама далеко љешне мисли, но што га имају данас — последице личног узимања наше егзистенције. Ипак српска раса створила је вјечну легенду о српском херојству, ови су је имали представили у јакној боји компротитујуби кено лијено име.

Власници, о којима велики Његош говори са пуно одрживости и презреница, не увијају да у српском народу постоји једна латентна снага, која ће понова бити сваликом прелих вулазана. То је вјерна, неперипна снага која нас је једино учинила великим народом. На кој је да ерхуни постојећу тирају корупције и зла, и да подигне нову зграду будућности сних Срба.

Толико, у главном, писац.

Ето, у таквом се стању трудећи и накла налазе духовни и материјални творци беститне казанање против Црне Горе и проузроковани кобнога раздора међу српском браћом, у иностранству, без отаџбине. Док Срби под туђинским јармом умру од глади, доде се троне стојине и етотине хиљада поца наше несрећне нације на главну акцију тобожњег «Црногорског Одбора за народно» — ра уједињење и упронашњење.

Х

БРОШУРА

НАР. ПОСЛАНИКА Д-РА Ф. ДОБРЕЧИЋА

Када је прошле јесени г. д-р Ф. Добречић, народни посланик, наш консуларни заступник у Риму, издао на италијанском језику броширу «Црна Гора у европском контексту», написао је у нашем листу кратак приказ, у ком је нарочито поздрављен циљ брошире: да освјетли и мотивише догађаје који су претходили државној катастрофи. Писац је присуствовао свима политичким догађајима последњих година, на има, не само право, него и дужност му налаже, да устало и дигне глас у одбрану своје земље противу клевета које су нејерни синови просули на своју домовину.

Како брошира Добречићева, тако и кратки приказ у нашем листу, изазвали су буру и гњев у табору

црногорских одметника. Забољело их је највише то, што је у тој књизи узео ријеч човек, који је све вријеме рата провео у средини народа, на својој дужности, и с њим подијелио најтеже дане и, који је, према томе, и позван да изрекне свој суд. Требало је вјешто око просвијешћена посматрача да, на онако прост а примамљив начин, изложи и протумачи узроке који су довели до пада државе, привремено заузеле, али не побјеђене.

Јучним нападима наших противника одговорно је г. Добречић (одговорно им тако, да су умукли!) енергичном критиком, објављеном у 39. броју «Гласа Црногорца». Ту исту критику доносимо и у данашњем броју, на француском језику. Данас нам се пружа за то прилика, јер ових дана је угледао свијета превод Добречићеве брошире и на француском језику, под насловом Le Monténégro dans le conflit européen.

За све вријеме рата, понављамо и данас, мало је наших младих људи и политичара схватило значај итаме и давања извештаја о борби коју је водила Црна Гора, као што је схватио г. Добречић. Куд те ереће да су и други давали исти такав примјер! Не би се о Црној Гори могле протурати све оне невјероватне измишљотине, алаомјерио поцијане по јевропској итамини... Завјера против Црне Горе изводила се и у овим данима, кад је црногорски војник пећељама стојао без хљеба у рову и водио неједнаку борбу са непријатељем, — али нека! Зато ће Црногорцу победа бити мила: биће побједно и а непријатеља...

Г. Добречић је за све вријеме рата, као што је то још и раније чинио, у старој итамини заступао ствар Црне Горе. Сјећамо се многих његових радова, па су јам још милији, кад видимо да он стоји вазада и непоколебиво на истом становишту. Помињемо данас његов јубилејни рад, не зато да га јавно хвалимо, него зато да првима своју жељу, да он се на њега и други угледају.

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА ЦРНЕ ГОРЕ

Лондонски MORNING POST, од 13. фебруара, доноси под насловом «За Црногорце који се налазе у повољу», ово саопштење:

«Војвођиница од Рутланда са дружином, упућује заједнички апел на добротворне људе, у корист Црне Горе, која се налази у великој биједи, и у корист њених јуначких синова који чаме у концентрационим логорима аустријским. «Вјести, које стижу са свих страна, јављају да у централним царствима нестале хране, и да због тога патн цијело цивилизано становништво, а тијем више, хиљаде интернираних заробљеника», каже се у том апелу. «То нас је навело да се обратимо милостивим срцима и да замолимо помоћ, која је у прошлим данима тако искрено и тако обилато давана. Кад се народ Црне Горе налази на милост и немилост у душманина, који не зна што је сажаљење, нама не престаје друго по да позовемо у помоћ народ Велике Британије, који се тако својски заинтересовао за судбину малих народа, а нарочито за оне који су тако много морали жртвовати». — Прилоге ваља упућивати на почасну благајницу Lady Roper-Parkington, Claridge's Hotel, Brook Street, Londres.

Енглески часопис THE NEAR EAST, у броју од 8. марта доноси, под насловом «Будућност Црне Горе» ово саопштење:

Примили смо од г. Р. Шурботовића једно саопштење, у виду јавног писма, упућеног г. Андрији Радовићу, предједнику «Црногорског одбора за народно уједињење», којим писмом г. Шурботовић мотивише прекид свих одношаја са неким Одбором.

«Када сте, прошле године, установили «Одбор за народно уједињење» и сами себе изабрали за предједника Одбора, ја сам био један од првих који сам се придружио вашем удружењу, вјерујући да

сте за циљ свога рада узели оно, за што се боре сви Јужни Словени. Али, — ја данас увиђам, да сам се тада горко био преварио! Не само што ваш Одбор нема никакву помоћ од народа црногорског, него тај Одбор нема штавише никакву демократску основу.

Изгледа да сте ви присталица уједињења под војничком управом, а знамо сви, да је Црна Гора за уједињење али — да се поштује свакија слобода у уједињењу, и да она жели ступити у то јединство са оним неким правима са којима имају у уједињење ступити како Србија тако и све остале земље Јужног Словенства. Идеја нашега уједињења изгледа само као једна канитулација Црне Горе пред Србијом. То, пак, народ црногорски никада неће допустити.

Мада никада досада нијесам узимао учешћа у вашој кампањи, то ипак не могу дуго ћутати, јер изгледало би да својим ћутањем одобравам и да пристајем у ваш рад.

Лондонски Тајмс у свом броју од 8. марта доноси донос вијест коју саопштавамо међу «ворским и дипломатским вијестима, о вечери која је у гради енглескога парламента приређена у част г. Министра Н. Хајдуковића приликом његова боравка у Лондону.

Note de la Rédaction. — А la fin de l'année dernière le député Monténégrin M. Ph. Dobretchitch, docteur ès sciences politiques et sociales, avait fait paraître à Rome une brochure en langue italienne intitulée «Il Montenegro nel conflitto europeo». Cet écrit a été vivement attaqué dans le journal, «L'Ouyégnégné». Cette critique inique et injurieuse a donné lieu de la part de l'auteur de la brochure à une réponse qui a paru dans le N° 39 de notre journal.

Ces jours-ci la même brochure nous est parvenue traduite en français sous le titre *Le Montenegro dans le conflit européen*. A cette occasion nous faisons paraître la traduction française de la réponse de M. Dobretchitch, parue antérieurement en serbe dans les numéros du journal «Ouyégnégné».

РЕПОНСЕ

du Dr Philippe Dobretchitch sur la critique de sa brochure «Il Montenegro nel conflitto europeo» parue dans le journal «Ouyégnégné».

Andre Radovitch prétend prouver que ma brochure est mensongère et n'est pas sérieuse et ce d'une manière basse et hypocrite.

Je suis heureux de ce que A. R. m'a donné l'occasion de lui prouver avec documents à l'appui qu'il n'a jamais dit la vérité, qu'il n'a jamais été sérieux, qu'il n'a jamais été conséquent avec ses principes.

Il me sera aisé d'établir le bien-fondé de ce que j'avance dans ma brochure et de démontrer que sa critique est tendancieuse et illogique en me servant des interviews personnelles de A. R., ses paroles et ses lettres, toutes choses qu'il a publiées dans différents journaux dans le but de défendre le Monténégro des calomnies ignobles qu'il lance aujourd'hui lui-même à l'adresse de sa patrie. Dans le distingué journal italien *Giornale d'Italia* du 10 octobre 1915 se trouve rapporté un assez long interview (conversation) dans lequel A. R. prend la défense du Monténégro contre les calomnies et attaques, dont certains journaux des pays alliés se sont fait écho; dans ces conversations, A. R. dément les bruits du prétendu traité secret conclu entre le Monténégro et l'Autriche. Il justifie la prise de Scutari de la part du Monténégro, il soutient que toutes ces nouvelles tendancieuses proviennent de source autrichienne et termine par l'état de misère qui règne au Monténégro: «Il ne faut pas perdre de vue que notre armée n'est pas une armée régulière mais une milice; nos hommes, souffrant de la faim après que tous leurs transports aient été coulés ou pillés par les Autrichiens et les Albanais — ces derniers poussés à ces excès sur l'insistance du Consul d'Autriche à Scutari — savaient bien que leurs familles se nourrissaient de foin».

Dans le journal romain *Idea Nazionale* du 4 février 1916 a paru une lettre détaillée dans laquelle A. R. dément toutes les nouvelles qui circulent sur le Monténégro. Il affirme que tous les bruits sur un prétendu traité secret avec l'Autriche-Hongrie sont dénués de fondement; il déclare qu'il n'est pas juste que la censure des pays alliés permette la

circulation et la propagation de bruits tendancieux et qu'il y aurait lieu de mettre un terme à cette façon d'agir qui contribue à créer dans l'opinion publique une mauvaise réputation touchant l'un des états alliés qui s'est sacrifié pour la cause commune et qui mérite tout comme la Belgique et la Serbie des égards et de la considération. Il parle de la dépêche par laquelle S. M. le Roi Nicolas a protesté auprès de S. E. Mr. le Président de la République Française de son dévouement aux alliés vis-à-vis desquels son attitude a été et sera invariable. A la fin de sa lettre A. R. dit textuellement:

«La terrible fin de mon pays est la conséquence des fautes qui ont été faites dans les Balkans. Nous avons été sacrifiés. Il serait heureux de nous ménager nous et notre donleur car autrement nous serions obligés d'expliquer publiquement tous les événements, explication qui serait toute à notre avantage mais non pas à celui des autres».

Ces paroles d'A. R. montrent clairement — le plus clairement possible — qu'il a lui-même écrit publiquement ce que j'ai exposé dans ma brochure. Les mêmes mots, les mêmes arguments se retrouvent de part et d'autre.

Et aujourd'hui A. R. ne se contente pas de nier ses idées et ses propres paroles mais encore il à l'audace d'attenter à l'honneur d'hommes honnêtes qui se lèvent pour la défense de leur patrie.

Je demande A. R. pourquoi il a défendu, il y a quelques mois, publiquement le Monténégro, son gouvernement, ses organes d'Etat et pour quelle raison (aujourd'hui), les incrimine-t-il, les calomnie-t-il?

Il ne pourrait jamais répondre à cette question sans avouer qu'il est fautif et qu'il s'est compromis, car il n'y a pas de raison qui serait capable de forcer un honnête homme, un homme qui tient à son honneur et à sa réputation de changer du jour au lendemain ses convictions politiques, ses affirmations et déclarations faites publiquement.

A côté de cette «aptitude du changement» de ses affirmations que possède A. R. on peut encore citer des exemples de sa vie passée qui contribueront à le mieux caractériser.

A l'occasion de l'affaire des bombes A. R. a été accusé de haute trahison et condamné à 15 ans de travaux forcés — alors il déclarait être «une victime innocente du régime réactionnaire monténégrin».

Cependant, dès qu'il a été gracié et remis en liberté, sa première préoccupation a été de mettre l'insigne de sénateur sur son bonnet (kapa), de solliciter et d'accepter une fonction d'état, de faire partie du bloc de la Skoupchtina (il est membre de la Skoupchtina à titre de représentant de l'Etat et non à celui de député du peuple ce qu'il n'a jamais été jusqu'à présent), et de fréquenter les mêmes hommes qui l'avaient, en leur qualité de membre du tribunal siégeant pour connaître des attentats anarchiques, condamné dans l'affaire des bombes pour haute trahison.

Pendant le temps où M. le Général Serdar Yanko Voukotitch a été à la tête du Gouvernement — de mai 1913 à décembre 1915 — A. R. était, en sa qualité de dignitaire de l'Etat le principal conseiller dudit cabinet et son homme de confiance.

A la Skoupchtina il a toujours soutenu le Gouvernement Royal et en toute circonstance il a été son défenseur acharné. — Lorsque la guerre a éclaté, il a été, comme l'homme sur lequel reposait la confiance entière du Gouvernement, chargé d'une mission très importante en Italie, en France et en Angleterre où il a eu à s'occuper au nom du Gouvernement du ravitaillement de l'armée et du peuple en matériel et vivres; en même temps il a eu à solutionner des questions diplomatiques au mieux des intérêts de ce même Gouvernement. (Soit dit en passant, A. R. pour toute la durée de ses missions, c'est-à-dire un an et demi, a reçu des appointements tels que n'en a eut aucun Monténégrin).

Et maintenant, il attaque ses collègues, détruit ou voudrait détruire leur travail et leur peine, il les gratifie, lui, du nom de traîtres. Il croit, sans doute, ne pas courir grand risque vu qu'ils sont tous aujourd'hui internés en pays ennemi et qu'ils ne parviendront pas à se défendre.

Et pourtant, si fautes il y a, A. R. n'est pas moins fautif pour tout ce qui a été fait dans notre pays que les propres membres du cabinet de Yanko Voukotitch auxquels il s'en prend — sinon plus.

Autrefois, au Monténégro, A. R. prétendait être grand démocrate, apôtre des idées libérales, champion des principes politiques modernes; cependant par son travail il a montré qu'il pense et qu'il sent tout autrement car dès qu'il s'est emparé du pouvoir qu'il désirait ardemment conquérir, on a vu en lui un homme prétentieux au possible et plein de suffisance.

En qualité de président du Conseil à Bordeaux et à Neuilly n'a-t-il pas écarté nos sujets, nos réfugiés, nos fonctionnaires qui sollicitaient des secours ou la protection monténégrine?

Aujourd'hui A.R. veut se faire passer pour un grand idéaliste en politique, pour un champion de l'union nationale de tous les Yougoslaves. Cela actuellement, mais non alors qu'il était au Monténégro et qu'il devait dire sa pensée sur cette question devant le peuple qui jugerait son opinion — alors il s'est bien gardé de parler de l'union. Au contraire, quand, en janvier 1914, l'opposition à la Skoupchtina a soulevé le problème de l'union financière, militaire et diplomatique avec la Serbie, A.R. s'est abstenu de prendre part à la discussion, gardant une attitude réservée (ou comme disent les Français, il a fait bonne mine à mauvais jeu) alors qu'en qualité de leader d'un parti — comme il prétend l'être — il aurait dû à cette occasion définir son point de vue dans cette question importante.

Maintenant A. R. professe le saint idéal de notre union, il se met en avant comme le plus grand champion de l'idée serbe et slave, se faisant le porte-voix de diverses calomnies dirigées contre sa patrie, cette glorieuse terre qui pendant 5 siècles a été le porte-drapeau de la liberté serbe et slave dans les Balkans.

De même qu'il a semé dans notre pays la discorde parmi le peuple (et tout cela à cause de ses ambitions personnelles insatiables), de même, à l'heure présente il essaie de provoquer des querelles et d'entretenir la haine entre les frères de Serbie et du Monténégro.

A.R. m'accuse d'avoir été autrefois plus ou moins servil.

Par mon travail consciencieux et indépendant à la Skoupchtina j'ai prouvé — j'en appelle au témoignage de tous les hommes impartiaux et droits — que j'avais assez d'énergie et que je ne reculais pas devant le sacrifice de mon poste lorsque j'ai considéré comme nécessaire de déclarer franchement et clairement ce que j'estimais utile au peuple et à l'état.

Ce n'est donc pas moi qu'on peut accuser de servilité, ce serait plutôt A.R.; il n'a jamais en effet prononcé une parole contre le gouvernement d'alors qu'il a fidèlement servi depuis 1913 jusqu'à sa chute.

En dépit de tout ce que je viens d'exposer, A. R., comme tous ceux qui propagent de basses calomnies, voudrait me dénoncer comme « séparatiste » et m'oblige à une explication. — J'ai toujours travaillé pour l'union et la concorde nationales. Mon travail politique comme collaborateur de divers grands journaux européens en fait foi; les conférences que j'ai tenues comme étudiant de l'université de Rome témoignent de la véracité de mes allégations — mes discours enfin, à la Skoupchtina et les nombreux articles que j'ai fait paraître dans les journaux alliés ainsi que mon travail comme correspondant de l'agence Havas depuis le début de la 1re guerre balkanique jusqu'au jour de la catastrophe de notre pays abondent dans ce sens.

Tout mon travail politique est animé des sentiments ardents, sincères et que j'ai toujours nourris à l'égard de la nation serbe toute entière. Je peux encore ajouter ce qui suit, et cela avec une légitime fierté: lorsque l'Autriche-Hongrie a attaqué la Serbie et que la Skoupchtina monténégrine a été convoquée en session extraordinaire pour apporter une décision relative à la guerre, j'ai tenu un discours inspiré par un patriotisme sincère, et j'ai déclaré que le Monténégro devait partager le sort de la Serbie et se sacrifier pour la cause commune! Et pendant ce temps, A. R. s'est tu, craignant peut-être de susciter des soupçons sur son compte de la part de l'Autriche. Pourquoi A. R. a-t-il alors gardé le silence à la Skoupchtina? Lui, le chef d'un parti, le champion de l'union, pourquoi n'a-t-il pas proféré une parole à cette occasion?

On ne peut qualifier de « séparatistes » ceux qui agissent sincèrement et loyalement dans l'intérêt de la concorde et de l'union; on ne décerne ce titre qu'à ceux qui dans

leur intérêt personnel sèment la haine et provoquent la discorde entre nos frères de Serbie et de Monténégro et cela quand nos deux pays sont sous la botte de l'envahisseur; de cette façon on sert les intérêts, non de la cause serbe, mais ceux de notre ennemi commun. Faire une propagande pour l'union à l'heure où notre peuple subit le joug ennemi et meurt de faim et surtout la mener de la façon dont le font A. R. et ses consorts, cela veut dire: aller à l'encontre de la concorde et de l'union, diviser les esprits et battre en brèche le sentiment d'amitié fraternelle qui lie les deux royaumes serbes.

Notre union tient au cœur de tout homme honnête; il faut cependant attendre qu'avec le temps elle se réalise par un processus naturel et dans un esprit de concorde complète. Je suis profondément convaincu qu'il n'est pas opportun de discuter aujourd'hui cette question qui est le problème le plus important et le plus vital de notre existence nationale. La question de l'union relève de la compétence des peuples qui auront à la solutionner alors qu'ils auront recouvré leur indépendance. Le Monténégro qui est entré en guerre comme état indépendant uni-que-ment par un sentiment de solidarité fraternelle, car son sort est étroitement lié à celui de la Serbie, et qui est provisoirement frustré de sa liberté et de son indépendance n'a pas perdu ses droits souverains. Uniquement le peuple et sa représentation légale ont qualité pour régler les questions dont dépendent les modifications apportées dans l'indépendance de l'état, dans la constitution ou dans d'autres formes de la souveraineté.

Du reste, la question de l'union qui ne pourra être tranchée légalement que lorsque les circonstances le permettront, est une affaire d'ordre intérieur intéressant les deux nations sœurs; dans cette question, personne qui n'y a qualité ne saurait s'immiscer.

Comme député monténégrin, comme élu du peuple, restant fidèle au serment prêté devant l'autel de la Skoupchtina à Cetigne, qui a accompli pendant cette guerre noble-ment et honnêtement son devoir par le fait qu'il a déclaré en lousant et à l'unanimité la guerre à l'Autriche aussitôt que cette puissance avait attaqué la Serbie, ainsi que par le fait que dans les moments les plus critiques, lorsque tout le territoire de l'état serbe se trouvait envahi qu'il a apporté la résolution de la continuation de la guerre — je suis profondément persuadé d'être resté fidèle à l'idéal serbe et slave.

J'ai estimé qu'il était nécessaire que je donne ces explications en réponse au journal infâme *Ouyediniénié*, et je déclare que je considère comme indigne de continuer toute polémique avec A. R. et consorts, ces derniers étant compromis par leur action antipatriotique et malhonnête.

Dr Philippe DOBRETCHITCH.
Député.

СЛОБОДНА ГОВОРНИЦА TRIBUNE LIBRE

ИЗЈАВА ЦРНОГОРАЦА У АМЕРИЦИ Minneapolis Minn — U. S. A.

Драги браћо Црногорци,

Пошто смо се увјерили, пратећи од 1. броја писаче «Гласа Црногорца» који издајете на пријатељском нам савезничком земљишту велике Француске, да се чистото држите патриотске дужности и начела, онако како додикује правим Србима из Црне Горе, то нам данас сви ми, Црногорци у Миннеполису, у Миннесоти, изјављујемо своју братску симпатију и придружујемо се вашој борби.

Том приликом хоћемо, браћо, да вам се потужимо на неколико српских листова који излазе овдје у пријатељској и савезничкој Америци. Кад би пажљив читалац сабрао ријеч по ријеч из тих листова, сакупио би цулу промислу која не би заслуживала, нити би се смјела читати ни пред најнижим друштвеним слојевима. Неколика «народна усређитеља» овдје, а неколика тамо у Женеви, под управом А. Радовића, крећули су да стварају нову државу, онадашњи црногорски Владу, Владара и црногорске правке, под овамошњих Срба из свих

српских крајева, — а све то чине у корист својих личних интереса. Црногорца нема, који не зна за наше народно уједињење, јер је то стара жеља наших праједова, за коју су се борили више од пет сто година, — али не на начин на који су они отпочели: на тај начин се не сједињује, него се разједињује.

Питамо А. Радовића и тамошње друштво му, (не узимамо у обзир ову половину његових овдашњих присталица, који, чим су видели који путем Андрија ствара уједињење, одмах су наступили, јер нијесу имали част бити у његовом одбору):

1. Зашто г. Радовић и одбор му не пишева срећније дане, т. ј. да се Црна Гора и Србија најприје ослободе испод туђина?

2. Зна ли тај одбор да, поред Црне Горе и Србије, још стоји у ропству наше браће, коју би такођер требало најприје ослободити, и коју нико ничим не може раздвојити од оних двију српских земаља?

Наша је мисао да најприје треба ослободити тај дио народа, па тек онда приступити срећноме раду на уједињење. Прије времена почети о томе радити, сматрамо за неправилно, јер такав рад иде само у корист личних интереса оних људи који сију мразу и раздор између браће из Србије, из Црне Горе и из свих осталих српских земаља. На тај начин, браћо наша, не служи се добру Српства и српском народу, већ у корист заједничког нам непријатеља. Уједињење лежи на срцу сваком Србину, а наш народ у Црној Гори објеруче прихватиће га, јер судбина Црне Горе тјесно је везана са судбином братске нам Србије. Црногорци, како су своју слободу и независност бранили за пет сто година, коју су им и велике савезничке државе загарантовале, имају се се вада борити за народно уједињење. Зато су од Косова гинули и пријателјевали, и те њихове душе до сада дрхтају се вада и ми, док се још велико цело срећно не оствари.

Колико се нама чини, из цијеле ове хајке коју су повели навјесни дипломати, ради се сад о томе да се нама понуди нов Господар. Ако обје државе буду рекле за бољу напредак народе, онда обје, по-савијестно, ослобођена српскага народа, ступити са нама да се преједнају и црногорски народ, да га савијестно и пријателјски по својој воли, као што раде Сједињене Државе, Француска и Швајцарска. Ми смо чисто увјерени да би Црна Гора прва поздрављала такво правилно уједињење, а и Краљ, са својим насљедицима, онда слатко би ностало претим грађанством такве слободне уређене, велике и заједничке земље, — чему би се, мислимо, одазва-ла и династија братске нам Србије; па онда, обје династије, срећне и задовољне, гледале би такву добро уређену демократску земљу, којом би народ владао и бирао себи праве вође у општем интересу цијелог трошменог народа.

Српска јавност у Америци, и на једној и на другој страни — ми овје нећемо једну да бранимо, а другу да нападамо — створила је такву смутњу у Српству, а особито поме-ћу браћом из Србије и Црне Горе, да се Срби овје не гледају боље него као да на једној страни стоје Срби а на супротној Бугари. Ето, тако ти српска јавност данас ербује и шири братску љубав и слогу. Поводом тога, српски се народ у Америци огромно поинијепао и макао у разне странке. Зар је право да у овим судбоносним данима то ради наша овдашња јавност?... у овим часовима кад су обје слободне наше државе изгубиле своју слободу те обадије са цијелокупним Српством цвиле у ропству! Кога хоће и кога могу ујединити прије слободе!! Умјесто користи, они ће унијети смутњу — коју су, најжалост, већ и створили. Није се томе чудити, јер вазада је било и биће појединаца који муте и завађају Србијанце и Црногорце, али, захваљујући свјесним родољубима, они ни сад неће успјети, по ће бити срамно жигосани. Србија и Црна Гора једна су целина и један су народ, који је вазада дијелио и добро и зло, стојећи једна

другој уз раме, у братском нераз-дјељивом загрљају, а тако те, ако бог да, и даље остати!

Први тои, ако је пуцао на Биоград, погодни је и Цетине... Да није тако, зар би Црногорац за своја 22 дана са босанске границе претрчао до пред сами Призрен, освајајући Пљевље, Бијело Поље, Београд, Плав, Гусиње, Рожаје, Пећ, Лечане и Баковину, а с друге стране заузео цијелу долину Бојане са обалом Јадранском све до Бена, и крајину са језером Штојем и Бардањом до висова Тарабона и стародревне српске пријестолнице, личнога Снадра. Црногорац је неуморан освајао у Митровици, да Косовом и Скопљем корачи, и сти-гао је у Куманово, па удружен са браћом Србијанцима, висовима Брегалнице, капио заблуђелог брата-небрата за покушај отмице заједничке тековине. Кроз све те побједе обје српске државе прои-де су огромну крв; над свијема тим побједама загрљени леже костури Србијанаца и Црногораца, па ето и данас је црногорски војник био предно толико дубоко у непријатељску земљу! Црногорски је народ то све радио из чистог осјећаја да је то један и нераздјељив народ којег никад нико не може раздвојити, од данас па до вијека. Томе у прилог, ево за доказ и ово: српској комисији, која је овдје боравила да скупља војнике и отпрема у Србију, одазвао се је приличан број Црногораца који су досад већ срећно стигли на србијански фронт да се боре с браћом раме уз раме.

И, погледавши свега тога, А. Радовић, су његово пет друга у Женеви, и српска јавност овје у Америци, до-тјерали су својим радом догле, да се ово не може очима гледати. А знају ли они, кукала им мајна, да овамошњи народ неће хтјети ни чути за оно што они данас чине! Знају ли они да судбину Црне Го-ре неће рјешавати нит Андрија Ра-довић су његово пет одборника, нит некакив Андрија Трумбић са његовим одборницима. Није Црна Гора ништа лична својина којом Андрије мисле трговати, већ је то питање цијелокупнога народа црно-горског, јер то је његова стечена тековина коју је црногорски народ стодинама живијењавао на врхове ан-цара и бајунета. Откуда то, да жи-вога Бога, да Радовић Андрија су пет својих одборника може и смјеи дати ријеч у име цијелога црногор-ског народа? Како и преко кога он то дознаде, кад данас цио црно-горски народ стеће у ропству? Ко их оцуномоћи да заступају право црногорских држављана?

Завјетна мисао и жеља свакога правог Црногорца јесте: прво, ослобођење испод непријатељског јарма, па тек онда, уједи-њење свих Југословена у једну не-зависну државу, и то тако, да се само народу остави искључиво пра-во да он сам нађе пута и начина за политичко уређење те државе.

Рад овога савезног Одбора Ра-довићевог не може, по нашем ми-хођењу, имати никакав пуноважан значај, те стога, ми, потписани сло-бодни Црногорци из Миннеполиса у Миннесоти, осудујемо и њега и његов одбор да је неправилан, не-патриотски и поспе штетан по на-родне интересе, јер ствара раздор и омразу између српским народом у Европи, а посредством подије-них му органа и у Америци (са оввијема, с ову страну океана, ми ћемо се разговарати како ми за најходније нађемо и како додику-је правим и одаим синонима Црне Горе).

Ово је мисао Црногораца из Ми-ниаполиса, коју нека чује не само Радовић и Трумбић, већ цио југо-словенски народ.

Примите наша братска поздравља из наше велике, савезничке, сло-бодне, демократске Америке, драга наша браћо, која се налазите на савезничком земљишту велике Фран-цуске Републике, и, ако вам је ика-ко могуће, поздравите из свега срца нашег и из све душе наше драгу мученичку браћу која данас чаме у ропству непријатељском.

Minneapolis, 25. децембра 1917.

Васо Г. Марковић из Зете, бив. чинов. при Црногорској Народној Скупштини,

Петар Бакарач, Марко Цицић, Благоје Бајалић, Благоје Антоновић, Јован Јовановић, Васо Ђукановић, Михајло Цицић, Коста Шукловић, Саво Секуловић, Милош Југић, Васо Чуковић, Тришко Ђоровић, Јоко Бајалић, Андрија Тадић, Тодор М. Премчић, Тодор В. Премчић, Јилико Дамјановић, Јевто Радовановић, Обрен Ђ. Цицић, Неђељко Ј. Радовановић, Пеко Јововић, Петар Вукчевић, Марко Стругар, Јован Вукотић, Благо Милановић, Илија Костић, Јевто Премчић, Петар Премчић, Мило Кондић, Вуко Дежа, Станко Крстаић, К. Лазовић, Лазар Бизмаревић, Голуб Голубовић, Митар Милић, Мићо Јокетић, Гојадин Дурговић, Мило Милошевић, Боско Дурговић, Јилико Миловић, Јашо Шимун.

Савјетом потписан.

НА ЧИСТИНУ!

Већ је протекло више од два мјесеца откако сам у 35., 36. и 37. броју «Гласа Црногорца» отуђио Андрију Радовића.

Отуђио сам га да ме је у почетку 1916. молио да пишем брошуру против србијанске дипломатије, да ми је, том приликом, између осталих појединости, рекао и то, да је србијанска дипломатија током 1915. године, предала Савезницима један лажан уговор, у циљу да осумњичи Црну Гору. Види о томе у 35. броју «Гл. Ц.» Затим, отуђио сам га да, као министар, за последња три четири мјесеца нарочито није хтио помагати црногорски народ и интерниране, и изио доказе о томе. (Ово сам изио у 36. броју.) И најпослије — у 37. броју, у чланку «Један злочин — или суговор од 1907.» — отуђио сам га да је, све док није примио 500.000, тврдио да је «србијанска дипломатија» у Паризу омила одашљивање артиљеријске помоћи у Црну Гору почетком 1915., за одбрану Ловћена. За ово сам навео и шест вјеродостојних свједока.

Радовић, на прву отуђбу, ону из 35. броја, покушао је одговорити, али одговорио ми није. На остале отуђбе — све већ два мјесеца — и не покушава да одговори.

И ако бих, по овом правилу «ћутање је знак одобравања» имао право ову ствар сматрати за свршену, на штету Андријину, ја то ипак нећу чинити. Хоћу да га истјерам на чистину!

Позвао сам се на шест свједока. Ти свједоци, и ако је од тада протекло већ два мјесеца, нијесу демантовали моје твђење. Значи, моје твђење било је истинито.

Међутим, крај свега тога, хоћу да имам и формално потврђење од њих, те стога ево јавно и отворено упућујем на ова питања, и молим их да, у интересу истине и правде, на пет начина јавно одговоре:

г. Симу Марићу, народном посланику, Женева;

г. Милану В. Ковачевићу, бившем народном посланику на Сабору Босне и Херцеговине, Женева;

г. проф. Драгутину Матановићу, бив. др. отиравнику послова, Париз.

Молим вас да се, у што скоријем року, преко овог листа, изјасните да ли је тачно оно што сам рекао у 37. броју «Гласа Црногорца», а што сте ви већ у приватном разговору више пута признавали, т. ј. да је А. Радовић пред вама тврдио, да је србијанска дипломатија у Паризу почетком 1915. омила одашљивање намјеравање помоћи у артиљерији из Француске, за одбрану Ловћена.

Г. г. П. Вучковићу, министру на расположењу, К. М. Лучићу, директору друштва Росије, и А. Прљу, студенту књижевности — Париз.

Молим вас да у што скоријем року изијасните преко овог листа одговорити, да ли је истинито оно што сам јавно тврдио у 35. и 37. броју «Гласа Црногорца» т. ј. да ли је Андрија Радовић у мају 1917. у вањем присуству признао да ме је молио и давао ми упуства и материјал да пишем брошуру противу србијанске дипломатије, и, да ли је при истом састанку признао оно о чему је ријеч у горе наведеном мом писму?

Вл. Ђ. Поповић

Чим примим одговоре на ова питања, наставићемо разговоре с Андријом и «добротворима» му, не само о овим питањима, него и о многим другим која нас чекају.

Париз, 10. (25.) маја 1918.

ОТВОРЕНО ПИСМО АНДРИЈИ РАДОВИЋУ

Господине уреднице,

Допустите ми, молим вас, да се осврнем на личне увреде и клевете којима ме је «Уједињење» обасудило, поводом мога чланка који сам објавио у 33. броју «Гласа Црногорца».

«Уједињење» тврди да је мој чланак потезао због тога што сам ја у Црној Гори био «концесионар једне шуме и извозник пасуља». Као доказ, «какав сам ја човек иначе», наводи то, што сам А. Радовићу, постије његове предаје мемоарама Краљу Николи, «писао једно писмо» и што сам доцније, кад сам дошао «да Краљ Никола неће ни да чује за уједињење» преклињао Андрију, да не чини употребу од тога мога писма.

Познато је да у Црној Гори уопште нема државних шума, те да уопште не може бити ни «шумских концесионара». Све шуме у Црној Гори су приватна својина, било које државне или појединачне. Ни у једном броју «Уједињења», нити у једном босанском конзорцијуму од једног црногорског племена, и ја, као члан тог конзорцијума, учествовао сам изјаснивши се у куповини (куповни уговор није чак ни сачуван био на поједино). Не зна се да ли је нека куповина или нека валалство у онога који је штампао ту лаж о шумама.

Крајем 1914. један херцеговачки трговац, бавећи се у Пећи, обратио се на мене да ја молим Министарство Финансија да дозволи извоз пасуља, којег је те године тако много било родило да се у Црној Гори није могао потрошити, и ја сам то учинио. У исто то вријеме заузвато мало се и посланици Краљевине Србије за исту ствар, а на молбу Француско-Српске Банке у Скопљу. Министарски Савјет, по саслушању главног интенданта, чије је мишљење ту било мјеродавно, ријешило је да се уопште свакоме дозволи извоз пасуља, и тако се том дозволом користило и онај трговац Херцеговац, и банка у Скопљу, као и више србијанских трговаца. Ја, лично, нити сам купио нити превезао ни једно зрно пасуља.

Истинита је над неистинама да сам преклињао Радовића да не чини употребу од мога «њезнога» писма; истинита је, напротив, то, да сам, у присуству једнога свједока, изрично овлашћивао Радовића да учини од тога писма употребу какву год хоће, као што и данас не бих имао ништа против тога да га објави. Нека јавно опорече ово својим потписом, на ће се видјети ко лаже. — У осталом, кад би Радовић објективно то писмо, које ја, узгред буди речено, њему ни упутио нијесам, (и ако сам његову садржину одобрио) видјело би се да у њему нема не само никакве контрадикције, него чак ни пезе са оним што сам тврдио у мом поменутом чланку.

Још нешто. — Г. Саво Радовић, опорице да је присуствовао оном састанку са Хупком. Чудновато да ме не позива да именујем свједоке пред којима је то тврдио. Господин Сава је млад човек па могуће је да је и заборавио. Стога нека се добро размисли, на ако се не може ејетити, нека ме позове да именујем свједоке.

Не учини ли ово, остаје на снази све оно што сам раније тврдио т. ј. да је он заиста присуствовао састанку са Хупком.

Примите, г. уреднице, уверење о мом одличном поштовању.

Женева, концем 1917.

Милан В. Ковачевић
бивши др. посланик на Бос. сабору
и бив. члан Бел. Савјета у Сарајеву

Пр. Ур. — Услед закашњења на пошти, овај чланак је тек за овај број могао стићи да буде објављен.

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ

Поштанско-телеграфско Одјељење кр. Министарства Грађевина даје на знање да су у поштанску станицу стигле поштомље адресоване на имена, набројана у овом списку. — Сви именовани могу своје поштомље примити лично, или јавити се (на адресу Département des Postes du Monténégro, Neuilly-s-Seine, rue Ancelle) и некади да им се поштомље пошљу на њихову адресу, на ће им се спровести.

Вогдан Бабић, Илија Браковић, Спасоје Бечић, Крето Вучинић, Новица Мирковић, Милан Марић, Марко Милићевић, Милан Мишкић, Вуко Меденица, Новак Радосављевић, Милан Радовић, Мирко Ракочевић, Радош Шћеповић, Јован Томашевић, Милош Станисављевић, Љубомир Филић, Јован Авладовић, Крето Аврамовић, Вук Мандушић, Наталија Вукотић, Пенад Филићовић, Андрија Влаховић, Стеван Вогдановић, Дамјан Трипковић, Мило Вујанић, Милош Рањовић, Анђелко Тећез, Шћепан Чворовић, Видик Миловић, Мато Ђуришић, Крето Комнић, Горко Грбовић, В. Шећеровић, студент, Ђ. Радуловић, Никола Спахић, Милан Варошић, Крето Шакић, Боско Риштић, Милан Ковачевић.

Комитет Црногорског Црвеног Крста у Женеви.

Сматра се потребно упозорити на следеће:

Многи, из неосавјестености, упућују новцама и осталим драгоценостима поштомље (писма, дописнице и др.) у нашу домовину преко приватних особа, сматрајући да тиме постижу више него кад би непосредно послали на овај Комитет. Међутим ствар стварајући обрнуто:

Такве поштомље закашњавају и, врло често, губе се, заостајући, јер кад их приме приватне особе у Швајцарској, оне их не отпремају одмах даље, него их, најчешће лично или поштом, предају овоме Комитету, па тек онда их он упућује даље на означену адресу. Губе се често за то, што та приватна лица није нају своје ствари, те их поштомље морају или да траже или их враћају, а врло се лако могу услед тога и изгубити. Дакле упућивање поштомљака на поједине приватне личности не само што је изливни, него и дагубно и штетно. Комитет Црногорског Црвеног Крста препоручује свакоме да своје поштане и писмене поштомље шаље непосредно на адресу овог Комитета (чак ни на појединце који су у њему запослени) а Комитет ће врло брзо и тачно све поштомље обавити, а стоји сваком на услузи, пошто му је то и задатак.

Поштомље треба слати овако:

Свака поштомља (карта, писма и др.) треба да има проиригано писмо са тачном адресом онога ко шаље и коме се шаље (име и презиме, зајимљање, улица и број куће, мјесто и последња пошта.) То је све потребно, за то, да се односна поштомља тачно упути на адресу гдје треба, и да би овај Комитет поштомљаца могао послати или доставити одговор кад га прими.

За поштомљу новца најбоље је узети чек у швајцарским францима који ће се исплатити овом Комитету; тај чек треба у препорученом писму послати овоме Комитету уз тачну адресу онога ко чек шаље и коме новац треба послати. По пријему чека, Комитет ће новац одмах послати гдје треба, на адресу, и у оној монети коју буде поштомљац назначио, а у исто вријеме извје-

стиће и поштомљаца како о пријему чека тако и о извршеној поштомљи.

За поштомље, упућене на појединце или на Комитет не прима се никаква одговорност. Поштомље треба упућивати само на ову адресу:

Comité de la Croix Rouge Monténégre
15, Rue Candolle, Genève, Suisse.

ОБЈАВА

Швајцарска и Француска Банка у Паризу — Banque Suisse et Française, 20, Rue Lafayette — (Métro: Chaussée d'Antin) примила се да: преко својих кореспондената, бесплатно упућује све поштане поштомље у Аустроугарску и у Њемачку црногорским ратним заробљеницима, официрима и војницима.

Поштомљац има да испуни односни списак који ће му се дати у банци.

Број 3402 ex 1916. Из кр. Министарства Финансија и Грађевина 15. (28.) фебруара, у Пеји код Париза.

ОБЈАВА

Француско-српска Банка у Паризу, Banque Franco-serbe, 14, rue Le Pelletier, примила се да бесплатно упућује поштане поштомље црногорским ратним заробљеницима у Аустроугарској и у Њемачкој, а тако и појединцима који се налазе у Црној Гори.

Број 3527 ex 1916. Из кр. Министарства Финансија и Грађевина, 15. (28.) фебруара 1917. у Пеји код Париза.

ПРИВАТНИ ОГЛАСИ

Јово Л. Јањић (Марска) извјештава да му је отац Лука презимио и да су душмани њиховаг народа објесили брата му Љубомира, у 20 година његове младости. Овој тужној вјест саопштава овим путем свијесна својих сродника, пријатеља и познаницима. Јака им земља била, и пјесни позив.

Радуде Кулић (Aurora, Minn. U. S. A. — P. O. Box 376) пита да ли ико што зна за војника Радоја Болкова Кулића из Нише, или за којег год другог Кулића из Нише? — Моли се одговор на горњу адресу.

Где је Марко Илијин Вукосавић из Сотоњића? Јануара 1916. прешао је са српском војском преко Скадра, из Арбаније, и онда се изјављивао није. Ако ко шта зна о њему, моли се да јави Илијин Вукосавић у Београд Дамјановићу на Риппазу, преко Comité de la Croix Rouge Monténégre, Genève, Rue Candolle 15.

Ако ко зна где се налази Лука Вукотић, правник, син поца Крета из Кичева, моли се да извјешти J. Midosavlevitch, Paris, rue des Carmes Hotel Voltaire.

Благоје Попивоца извјештава да је прије рата у Сан-Франциску, а ево 5 година откако се жив јављао није. Молим сваког брата Србина да ми јави где зна што о мом брату Благоју, на адресу K. Popivoda, Bordeaux, 9, Cours de Gourgue.

Тражи се рођака Анта Транџика, родом из угледне трговачке куће у Силету. Прешао је на Крф и тамо био уапсен; потопне писмо примио сам мјесеца августа. Молим, ко би што знао, да ми се под слогом «А. Ц.» јави преко уредништва овог листа.

Симо Огњеновић (Neuilly-sur-Seine, rue Ancelle, France) тражи Максима Кулашевића из Новосина који је отац годину дана био у Данцигу, Калифорнија. Ко би што знао о Максиму, моли се да јави на горњу адресу.

Ако ко што зна за Марка Милова Стојановића, из Сотоњића, сада у Америци, моли се да јави на адресу J. Priia, Cap-Martin, Villa Arethuse (A. M.) France.

Илија П. Николић (Aurora Minn. P. O. Box 376, U. S. A.) пита за војника Неђељку Петрова Николића из Нише, села Рудина. Моли одговор на горњу адресу.

Аким Ковачевић јавља својим сродницима у Америци да је многобројне дописнице примио од браће и пријатеља из домовине и из заточничких угарских логора и да га сви моле да би јавно пријатељима у Америку да се они налазе у веома тешком стању. Путају за Ковачевиће: Петра Т., Петра и Митра Б., Лаза Ј., Максима С., Ботка Попова К., Павла К.; за Лазара и Петра Вукова Суботића, за Ђорђију П. Звнцера и за Јагоша М. Караџића. — Лазара Денду моли син му Петар, који је остао у домовини да му притече у помоћ. Тако и све остале горе именоване, моли њихова својта за помоћ. Ако се ко жели одазвати њиховој молби нека новац упути преко нашег Црвеног Крста у Женеви (адреса Comité de la Croix Rouge Monténégre; 15, rue Candolle, Genève, Suisse). Ако би ко од именованих желио још каква објављивања нека се обрати на адресу Akim Kovatchevitch, 58, Boulevard Victor Hugo, Neuilly-sur-Seine, (France).

Уредник, Перо Богдановић

Le Gérant: Georges Delagau

IMPRIMERIE UNIVERSITAIRES, PARIS 40, RUE CLAUDE VELLEFAIT
A. S. CARBON, DIRECTEUR